

KRAŠTO TURTAI – IŠSAUGOTA ATMINTIS

Kazimieras Jokantas (1880–1942) – švietimo ministras Antano Merkio Vyriausybėje. Šis švietimo žmogus buvo gydytojas, I–III Seimų narys, priklausęs Krikščionių demokratų, o vėliau – Ūkininkų sąjungai. Taip pat jis – lotynų–lietuvių žodyno bei lotynų kalbos vadovėlių autorius.

Pradžia

Pirmagimis Onos ir Jono Jokantų sūnus Kazimieras gimė 1880 m. spalio 23 d. Valiukiškio vieniemyje, Kupiškio parapijoje. Augo su seserimi Emilija ir broliu Antanu. Mokėsi Mintaujos (Latvija) gimnazijoje.

Vienas iš jos mokytojų Jonas Jablonskis daugeliui gimnazistų buvo žmogus idealas. K. Jokantui J. Jablonskis dėstė lotynų kalbą. Visų mylimas mokytojas nevengė pokalbių apie lietuvių tautą, patriotizmą. Mokytojas turėjo saugotis rusų valdžios, nes auganti jo įtaka mokiniams ir jų tėvams kėlė nerimą valdžiai. Todėl, norėdamas apsisaugoti nuo tokių pavojų, J. Jablonskį valdžia perkėlė į Revelį.

1899 metais K. Jokantas mokslą tęsė Revelio II gimnazijoje. Čia vėl sutiko savo mylimą mokytoją. Laikui bėgant judviejų susitikimai dažnėjo. Ypač daug jie kalbėdavosi apie filosofinius dalykus. K. Jokantui prakalbus kupiškėnų tarme, J. Jablonskį tai ypač sudomino. 1901 metų vasarą abu atvyko į Kupiškį ir pėsti pasuko į Valiukiškį. Kaimo žmonės visur, kur jie lankėsi, domėjosi J. Jablonskiu, ne vienas sakydavo: „Tokio gero pono niekad dar neteko matyti.“ Nors ir turėjo visus reikalingus leidimus, įgaliojimus, žandarams jų darbas, užrašinėjant tarmę, kėlė įtarimą, buvo domimasi, kas kartu su kalbininku keliauja.

Universitete būsimasis gydytojas domėjosi lietuvių poezija, dainomis, savo tautos praeitimi, rūpinosi slaptu knygynėliu, turėjo polinkį literatūrai ir kalboms.

Kazimieras Jokantas – buvęs švietimo ministras

Politiko patirtis

Tartu universiteto medicinos fakultetą K. Jokantas baigė 1908 metais ir pradėjo gydytojo praktiką Šakiuose, paskui buvo paskirtas Kalvarijos šv. Jurgio ligoninės gydytoju. Bendravimas su J. Jablonskiu nenutrūko. Jie susirašinėdavo, atvirai vienas kitam pasakodavosi asmeninio ir šeimyninio gyvenimo detales.

1917 m. rugpjūčio 1 d. okupacinė vokiečių valdžia leido Vilniaus lietuviams sušaukti susirinkimą. Kvietimą dalyvauti gavo ir K. Jokantas. Atvykęs į Vilnių ir susitikęs su moksladraugiais suvokė, kad yra gerokai atsilikęs politikoje.

Tą rudenį organizacinio komiteto nariai, vadovaujami Jono Basanavičiaus, pareiškė norą atgavinti savarankišką nepriklausomą Lietuvos valstybę.

1918 m. K. Jokantas pradėjo dirbti „Žiburio“ gimnazijos direktoriumi, 1920 m. išrinktas į steigiamąjį Seimą ir atstovavo krikščionims demokratams. Susirinkus steigiamajam Seimui, pirmininkavo švietimo komisijai, referavo ruošiant pradžios mokyklų įstatymą.

1923–1925 m. K. Jokantas – leidinio „Lietuva“ vyriausiasis redaktorius. Iš šių pareigų pasitraukė, kai buvo pasiūlyta tapti Vytauto Petručio vienuoliktajame ministrų kabinete švietimo ministru. Vėliau liko ministrų kabinete. Einant švietimo ministro pareigas, vėl atsinaujino bendravimas su J. Jablonskiu.

Nuo 1926 m. birželio 15 d. prezidento aktu buvo atleistas iš švietimo ministro pareigų. Trumpai redagavo „Lietuvą“. 1927 m. paskirtas Kauno „Aušros“ mergaičių gimnazijos direktoriumi.

Vadovaudamas gimnazijai K. Jokantas stengėsi suburti stiprią mokytojų ir mokinių bendruomenę, jam rūpėjo ne tik mokslo, bet ir ūkiniai reikalai. Atsižvelgdamas į

sunkesnę materialinę padėtį, leido mažiau pasiturintiems mokinėms dėvėti „neuniforminius“ drabužius.

1939 m. lapkritį K. Jokantas ministro pirmininko Antano Merkio Vyriausybėje vėl paskirtas švietimo ministru.

1940 m. vasario 16 d. į Vilnių atvyko ministras pirmininkas A. Merkys, krašto apsaugos ministras K. Musteikis, vidaus reikalų ministras K. Skučas, švietimo ministras K. Jokantas, žemės ūkio ministras J. Audėnas. Tai buvo pirmas oficialus Vyriausybės apsilankymas atgautoje sostinėje.

Vilniaus geležinkelio stotyje juos sutiko miesto burmistras K. Stašys, spaudos ir visuomenės atstovai, kariuomenės vadai, grojo orkestras, susirinko minios žmonių. Visame mieste plėvėsavo vėliavos. Namų languose ir parduotuvių vitrinose – Lietuvos kunigaikščių ir žymių Lietuvos visuomenės veikėjų portretai. Bet, deja, Vilniaus, kaip ir Lietuvos, likimas jau buvo nulemtas didžiųjų kaimynių.

Apsisprendimas

Maskva nesilaikė jokių tarptautinės praktikos normų. Birželio 14 d. V. Molotovas įteikė Lietuvos Vyriausybei ultimatumą ir pareikalavo atsakymo ne per 48 valandas, kaip įprasta, o iki birželio 15 d. 10 valandos ryto.

Svarstant lemtingą Lietuvai iškilusį klausimą, prezidentas A. Smetona iš pradžių kalbėdamas siūlė priešintis. Jam pritarė tik generolas K. Musteikis, valstybės kontrolierius K. Šakenis ir švietimo ministras K. Jokantas.

Posėdyje savime susiklostė tokia nuomonė, kad Vyriausybė turi likti savame krašte. Kas norėjo, galėjo pasitraukti.

Tą pačią birželio 15 dieną, po posėdžio, K. Jokanto žmona Jadvyga ir Vaclova Kračaitytė išvažiavo į Kybartus, galvodamos iš ten pasitraukti į Vokietiją. K. Jokantas

liko Kaune. Didelė pieva Kybartuose buvo pilna pabėgėlių, nes per sieną jau nebepraleido.

Išgirdęs iš namiškių, kad labai daug žmonių nori pasitraukti iš Lietuvos, K. Jokantas buvo pasipiktinęs. Jis nesirengė niekur bėgti.

Įsitvirtinus sovietų valdžiai, buvo ieškomi ir persekiojami tie žmonės, kurie dirbo Lietuvos valdžios struktūrose. K. Jokantui buvo uždrausta dirbti mokytojo darbą, reikėjo prisiminti kiek primirštą gydytojo praktiką. Kad galėtų dirbti, turėjo išlaikyti marksizmo egzaminą ir tik tada jam buvo leista gydyti žmones Kauno Vytauto Didžiojo universiteto ligoninėje.

Suėmimas ir mirtis

Vieną naktį Jadvygą ir Kazimierą Jokantus iš miego prikėlė beldimas į duris. Prašė įleidiama kažkokia moteris. Atidarius duris, paskui ją įvirto kareiviai, ginkluoti šautuvais, ant kurių buvo užmauti ilgi durtuvai. Įsiveržė į butą, liepė įsidėti maisto ir susikrauti drabužius. V. Kračaitytei pasisakius esant J. ir K. Jokantų giminaitei, taip pat liepė būti kartu. Tokioje sumaištyje, ieškant drabužių, apavo ir maisto, K. Jokantas išliko ramus, o žmona verkė. Leidžiantis laiptais, name gyvenęs jėzuitas S. Rimkevičius visus tris palaiminęs kiek palydėjo.

Kauno geležinkelio stotyje visus suvarytus vyrus atskyrė nuo moterų. K. Jokantą išlaipino Sverdlovsko srities Galinskio rajono Garino kaimo Sosvos lageryje. J. Jokantienė ir V. Kračaitytė pateko į Altajaus krašto Kamenio miestelį

Kazimieras Jokantas.

kairiajame Obės upės krante.

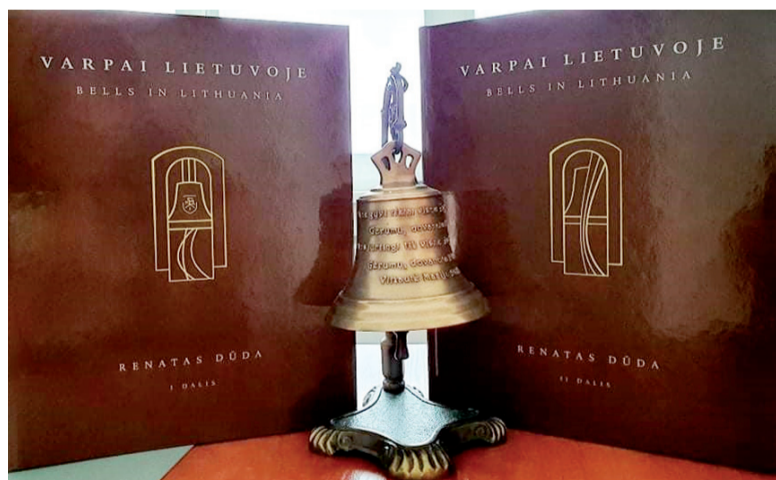
Netikėtai 1942 metų pradžioje abi moterys gavo K. Jokanto laišką iš Sosvos lagerio. O antras laiškas atėjo tų pačių metų rudenį. Jame K. Jokantas parašė, kad įvyko jo teismas, kuriame jis nedalyvavo ir buvo nuteistas už akių. Laukė nežinomybė, buvo uždrausta susirašinėti. Žadėjo, kai tik valdžia leis, vėl parašyti. Žinoma, ne ką galima parašyti ant laikraščio skiautės, tik tiek, kad gyvas.

1942 m. kovo 2 d. K. Jokantas iš Karagandos anglių kasyklų nuvežtas į Sverdlovską ir sušaudytas. Nežinoma nei nužudymo, nei palaidojimo vieta.

Pagal Irs.lt, kmintys.lt parengė Lina Sukackienė

Lietuvos kampanologų draugijos veikloje – reikšmingi darbai

Renatas Dūda šiemet išleido dviejų dalių albumą „Varpai Lietuvoje“.

Audronė VAINAUSKAITĖ
Lietuvos kampanologų draugijos kanclerė

2017 metais įkurta Lietuvos kampanologų draugija „Societas campanarum Lituaniae“ jungia šalies varpų tyrinėtojus: meno istorikus, karilionierius, fotografus, visuomenininkus. Ši draugija – ne tik vienintelė tokio

SPAUDOS, RADIO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

pobūdžio Lietuvoje, bet ir kaimyninėse šalyse.

Lenkijoje „Societas campanarum Lituaniae“ pavyzdžiu šiais metais įkurta kampanologų organizacija. Jos nariai kolegas iš Lietuvos birželio pabaigoje pakvietė į iškilmes Lenkijoje.

Birželį Krokuvėje, Vavelyje, Šventųjų Stanislovo ir Vaclovo katedroje, pradėtas minėti iškilus šių metų įvykis – Žygimanto varpo 500-asis jubiliejus.

Šį varpą Lietuvos Didysis Kunigaikštis ir Lenkijos Karalius Žygi-

mantas Senasis užsakė 1520 metais pas meistrą Hansą Behamą. Varpas buvo pagamintas Krokuvėje esančioje varpų liejykloje ir pakabintas Vavelio katedros bokšte 1521 m.

Birželio 29 d. Krokuvos arkivyskupijos centre, po istoriniu Žygimanto varpu, ant kurio išlieti Lietuvos ir Lenkijos herbai, Lenkijos organizacijos „Societas Campanologica“ prezidentas dr. Piotr Jamski ir Lietuvos kampanologų draugijos prezidentas Leonardas Šablinskas pasirašė bendradarbiavimo ketinimų protokolą.

Minint šią sukaktį, vyko simpoziumas, kurio metu pranešimą skaitė ir Lietuvos kampanologų draugijos valdybos pirmininkas dr. Gintautas Žalėnas.

Kitas svarbus šių metų įvykis – draugijos narys kaunietis Renatas Dūda įgyvendino dešimties metų darbą – išleido didelės apimties dviejų dalių albumą „Varpai Lietuvoje“.

Fotografuodamas Kauno, Šiaulių ir Vilkaviškio bažnyčias, dalyvaudamas religinėse apeigose, knygos autorius ypatingai susidomėjo bažnyčių varpais, pradėjo rengti ekspedicijas visoje Lietuvoje.

Ypatingą padėką knygos autoriui skiria draugijos nario Romo Petro Šaulio šeima. Padėka – už surastus faktus, kad meno istorikė Ona Navickienė (Gražinos Šaulienės mama) yra pirmoji Lietuvoje kampanologė, ištyrusi apie 300 istorinių varpų.

Draugijos narys R. P. Šaulys šiais metais mini garbingą 80-ies metų jubiliejų. Minėdami šią progą kampanologai rinkosi Vepriuose, kur kilnius darbus nepailstamai strateguoja R. P. Šaulys.

Lietuvos kampanologų draugija dėkinga kardinolui, Kauno arkivyskupijos emeritui Sigitui Tamkevičiui už ilgametę moralinę ir finansinę paramą, atkuriant Veprių kalvarijas.

Šiais metais draugija susitelkė dar vienam reikšmingam darbui.

Jubiliejaus proga pasveikintas R. P. Šaulys.

Rokiškio rajone iš bažnyčios į bažnyčią keliauja varpų tyrinėtojai – meno istorikas, mokslininkas dr. G. Žalėnas, L. Šablinskas, fotografas Darius Baltakys, fotografas R. Dūda, draugijos kanclerė Audronė Vainauskaitė, meno istorikas Rolandas Gustaitis.

Mokslininkai aprašo, fotografuoja ir bažnyčias, ir varpus. Surinkta medžiaga suguls į albumą, kurio tikimasi metų pabaigoje.